

МОСКВАН ГÄÄХҮЛМҮДÄР

Зурлгъна урн эрдмин джиргълин үүлдврмүдәр байн зунин хөөн, Москвад багъ биш «ургъцта» намр ирв. Хотл балгъсна гääхүлмүдин залмудар ода үзүлгдджäh тоотс, хамгин некмгäа гисн хäлäгъäчирин олт зүсн неквринь теткдж чадхмн. Москвин зурачирин үүдäсн, усн ширäр усн зургуд (акварель) болн мокар кесн издельмүд (керамика), сиилвррин тамгъ (эстампо) болн сиилвр (гравюра), орн-нутгин зурлгъна урн эрдмин 12 вузмуд төгсäдж гарчах студентирин дипломи кöдлмшс, РСФСР-н олт äмтнä зурач Николай Жуковин произведеньс болн москван самодейтельн зурачирин авъяс болад бääсн, эврä ончта тооцан, Москван болн Ленинградин музеймүдäс авдсн, америкн урн эрдмтä улсин длмшс — минь эн күүц эс келт тоотиг ода Москван гääхүлмү үздж болхмн. Теднä хамгин со тоотсла таньлдж болхмн.

Ик төрүр зүтклгън

Халунар, романтикск öргмдж гъяр мана öдрмүдин тускар бс эврä цагиннь улсин — Братск тачирин, эмнг газрин, баатр зöулсин, коммунистическ күүч-көлс бригадмуд үүдäдж йовх кöдлмшчрин тускар цäлгъддж келхär зиклгън — минь эн, орн-нутгин зурлгъ урн эрдмин вузмуд төгсäджäh студентирин дипломи кöдлмшсин голл тоотснь, гарин урн билг-эрдмд дута улсин нааран тачалгъна.

Москван зурачир, бääдл-джиргъл хаджугъас биш. терүнд бий дотр орцлгътагъяр хäлäцхәнä. Тедн би снь эмнг газрин буудя хурацхал

тедн бийснь Братскин күүч-көлсчирин төлä плакатмуд зурцхала. Тедä чигн мана öмнмдн, Н. Кузнецовин (Москва) «На целину» гидг зурт эмнг газрин багъ наста эздүд, эврäгъярн үзсн күүнд тодрха кевärн илддж медгднä. Öдр бүрин буслджах баатр зöрмг кöдлмшт Братск ГЭС-н тосхачир үзүлгдджәнä (Г. Харитоновин «На Братской ГЭС», Ленинград)

Багъ наста зурачир, олт зүсн äмтсиг, теднä джиргълиннь олт äнг саамлань олт зүсär үзүлгдджәнä. Скульптор Цян Шао-ун (Ленинград) кöдлмш зäрм кирцäгъярн ил темдгтä болдж медгднä. Дипломат терүгән «Дорогой» гидж нерäдв. Нам йосн үндän келхлä хаалгъ тегшлн йовдж, ардан күүнд каток чирдж йовх гурвсн,

китдин, нүцкидän шаху цогцд күүми биш чинвр үзгднä. Эн — иргчин төлä кеджäh күүч-көлсн, иргч үйрин нернд кедджäh күүч-көлсн гидж скульптор келнä. Бидн чигн терүнд халун кевär иткнävдн, — энүнä кöдлмш тедү дүнгäа үйи лавта.

Чангъ, омгта, дарг уга äмтс, багъ наста живописчирин, скульптурмудин болн графикүдин ухан-серлинь эзлнä. Тедн тим äмтсиг загъсчирин поселксär (А. Довженкон «Путина», Киев), заводмудар станоксин хаджуд (Г. Кравченко зурсн, ГЭМЗ-н нүүрлäch С. Шередегин зург, Харьков) ургъа модна агъуд (Я. Калашников «Лесорубы», Рига) олицхана.

Ленинградец Л. Кривицкий билглт-«Рабфак» гидг зуртнь йоста äм-

тс, революцин түрүй джилмүдин йоста гидг баатр зöрмг улс, ирдж хäлäсн äмтсигн öмн тер кевтän үзгднä. Минь одахн гражданск дääнä ноолдан төгсв, минь одахн эн зургъан күүн винтовксн дегтрмүдär сольцхав. Тедн ода бийнь салдсин шинель-тägъән, кавалерийск девлтägъән йовата. Тедн — дөрвн көвүн болн хойр күүкн эвärинь — джиргълдän хамгин түрүйн болдж сонъсджах лекцдän бүклдän авлгддж... Эднä чирäснь цегән, сарул, чилгр болчкад, омгшсн, сүрälжсн öнэгтä.

Багъ наста урн эрдмтä äмтс, дääнä минь шидр давсн сүртä öдрмүдиг мартджахш. Энүнд герчнь болджäh — москвич В. Старовин «1941—1945 годы» гидг, тосн ширин зургудин листмүдин цикл. Энүнд, дääнä күүчр күүнд кöдлмш мана öмнмдн үзгднä: хол газрт шатджах түүмр, хаалгър йовх äмтс, дääлдän, салдсмуд селәнä кöдлмшин гүргү цагла мет, ус уулдад, гатлгъна öөр хувцан угъалдджана, аш сүүлднь, ик хонъхин дор үүрән яеджах көгдджргън...

Билгтä, шин, сонъмджта кесг олт тоотс багъчудин эн гääхүлд бääнä! И. Прагерин «Московские мотивы», асхни Киевд нерäдсн, — Г. Гаркавичон станков сиилврмүд, кинон зурачирин — Ю. Альбицкий, Г. Калгановин, О. Лернерин хурц, герлтä эвтä зургуд, Л. Апресянä (Ереван) зурсн, келн äмтнä герой Камон скульптурн зурн — эдн цугтан йир öврджтä. Цуг эн тоотс — ик төрүр зүтклгън, искусствд эврәннь, онц хаалгъури зöргън болджана.

Москван зурачир келджähцхәнä

Кузнецкд бääх залмудт цуглулгдсн, усн ширин зургуд болн мокар кес-

сн издельмүд, Пушкинä нертä, гарин урн эрдмин искусствин музей Москвск зурачирин үзүлгджäh график — цуг эн тоотс — зäрм девсн-гäри камерн жанрмуд болджана. Тедгäд теднär кöдлмшчир, интеллигент, сургъульчир сонъмслгъ кедгнь, байн олт-зүсн теэмär, öдгä цагин сонр бääдлär боли эврä ончта үзлмүдär, кöдлмшсин техникин ясрлгъярнь болн урн эрдмтä улсин олт зүсн äн-гсärинь цäлгъгдджәнä.

Минь эн сонр гисн тоотс, В. Богаткинä, Советск Заполярд нерäдсн «Северный порт. Белая ночь» гидг, усн ширин зургд хäлäгъäчиг бийүрн тачалгъна. Зурач кесг тоотиг үздж темдгддж авч — портин гермүдин терзмүдт үзгдсн электрикск герл, үлү, керго герл болдж медгдäд, цагъан сөөгъин үйи бишдän шаху кесäähниг, ут-ут пакгазмудар, подъем кранмудар, загъсна шаландсин хару-лмудар дүүрч шахцсн ик портд, хäл-äхд диг-даран уга болсн болдж медгддиг болн Кольск тоха арлин июнь сарин äнъхун тагчиг... — цугинь эн үздж тодлдж зурдж...

Минь шидрхн бүүрлгддж эзлгдсн Прибалтикийн тенгъсин көвä В. Горяевин кöдлмшт төрүц онгдан бääдлägъяр үзүлгдджәнä. Терүнä «Рыбачки», «Северный ветер», «В парке», «Паланга» гидг зургуднь дегäд тодрха болчкад, нам скульптуршнь мет, түргн медгднä. В. Алфеевскийин, усн ширäр зурсн зургуд: «У пирса», «Пляж в Хосте», «Улица в Хосте». — бичкн күүкдин төрүц юогъар чигн киртгдäд уга, äрүн, цевр сан-серл мет — тедү дүнгäа герлтä, сарул, цевр болчкад, байрар дүүрнь, кесг олт акварелистир Москван

бääдл зурцхадж. Москваг бидн С. Бомин произведеньс үзнävдн: тернь — урднь сäänär эс медгдг переулок, дакад, нарна толянд болн хурин дусалмудт джирисн го ут Горькийин уульнц Пушкинск площадин алднд үзгднä. Эн хотл балгъсиг Ногинä площадин алдндкинь, дакад хаврин, нарта, сән öдрин öмнк базриг Арбатин алднд В. Барт-Патрикова зурджана...

Москваг дурлдж, эврäгъярн графикүд чигн кевлдж үзүлгджәнä. Бидн түүг — ке сарул, элдв багъ наста бääдлинь — «Вид на Москву из Кремля» гидг, көгшн, кезәнäк, тууджшнь бääдлинь — «Кремль. Купола теремной церкви» гидг, Г. Маторинä линогравюрмүдт үзнävдн. Хотл балгъсиг В. Патрикеева эврәннь «Вечер», гидг кöдлмштän эврäгъярн үзүлгджәнä, терүнднь цасар хучата сөөгъин бульвар үзүлгдджәнä. В. Басов эврәннь «Чехов» гидг литографдан, бичäчин бумбин хаджуд цаста, үвлин, икär дурлдж Москвагъан äмтнд үзүлгджәнä.

Москвичиринг, нам ганцхн москвичиринг чигн биш, зурачирин произведеньс нам байрлулсн деер, гääхүлд зурачир-керамистирин үзүлгджäh, — мокар кесн савмудиг (керамикиг) альдас хулддж авч болхмб? — гисн сурвр тедниг сонъмсулна. Тернь: Т. Гусеван вазочкс, блюмуд болн кувшинмүд, Е. Малейнан күүдäсн, öд-än урн эрдмин кöдлмш — декоративн мискмүд, кувшинмүд, тарелкс болн нань чигн кесг зүсн кöдлмшс болджана.

Бääдл джиргъл олт äмтнä зурачиринг үүдәнä

«Бääдл-джиргъл бийнь эврән олт äмтнä зурачиринг үүдәнä. Теднä кöдл-

мшнь — манд бел! Ханджанавдн» — иигдж бичсн тоот, Москван самодейтельн зурачирин зургуд бääх искусствин кöдлäчирин Центральн Герин дегтрт ховр биш бääнä.

Хулго, зäрминь энд одачн болсврад уга, кесгнь — дуралгъдж зурсн зургудин бääдлтä. Болв, билг-эрдмүр ямаран зүтклгън бääхиг, билг-эрдмтä, сонъмджта, эврä ончста ямаран элвг улс бääхиг эн гääхүл илдджәнä! Шофермүд болн слесарьмуд, шлифовщикүд болн урчуд, инженермүд болн багшнр, студентир болн герин эзн күүкд улс — эдн цугъарн, искусствин кöдлäчирин герт үзүлгдджäh зургудин, скульптурмудин автормуднь болджана, эдн цугъарн эврәннь дурлсн билг-эрдмдän эврәннь зүркән, сул, амрлгъна часмудан öгцхәнä.

Тернь үйи, хара төр биш! Культурин Герин студиец, ретушер, К. Грачевин «Новатор», «Валя» болн «Портрет отца» гидг öврджтä кöдлмшснь, Н. Кудринä — «Ткачиха Трехгорки Дурнашова» гидг ик энгтä зург, А. Офицеров нүүрсär зурсн öвгнä ик зург, МГУ-н студент А. Лохин кецү сäänär карандашар зурсн — «Инна», ахин зург, дегтртä студент болн нань чигн зургуд, ирдж хäлäсн улсинг байрлулна.

Урч И. Павловин, шофер М. Курьеровин, аца ачач А. Чиняковин зурсн — орчлнгъин бääдлмүд, урч А. Быковин зурсн — күүкнä скульптурн ик зург болн зал дотр бääх кесг олт тоотс, коммунистическ обществд цуг билг-эрдмс болн чидмг-чадмгуд күүцдän эвән олдж, хоорндан ницц цагиг öбрдүлäd, медгдм дүнгäа кенä.

(ТАСС).